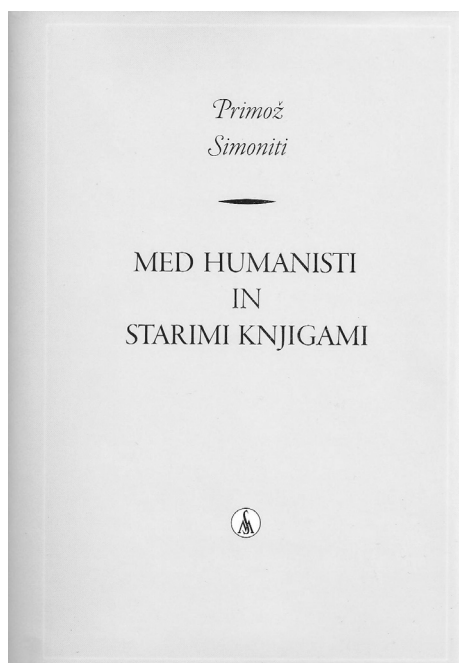

OCENE

Primož Simoniti. *Med humanisti in starimi knjigami*. Razprave in eseji 59. Ljubljana: Slovenska matica, 2007. [386 str.]

Ne bo pretirano, če zapišem, da se nobene knjige že dolgo nisem tako razveselil kot takrat, ko sem lanske jeseni v izložbi zagledal Simonitijeve izbrane razprave, ki so izšle pri Slovenski matici. Domneval sem pač, da so z izidom te knjige širšemu občinstvu končno na voljo številna avtorjeva dognanja, od katerih jih je

veliko doživelo svojo krstno objavo v pri nas manj znanih in teže dostopnih revijah in sem tudi sam zanje vedel zgolj po naslovu (ali še to ne). Nisem se zmotil, kajti devetinpetdeseti zvezek Matičine zbirke *Razprave in eseji* dejansko prinaša pester prerez več kot tridesetletne Simonitijeve raziskovalne dejavnosti in je nekakšno nadaljevanje (na nekaterih mestih pa tudi dopolnitev) njegove prelomne študije *Humanizem na Slovenskem*, od katere nastanka prav letos mineva trideset let.

Podobno kot slednja tudi *Med humanisti in starimi knjigami* na široko odpira vpogled v obdobja in ustvarjalnost, o kateri je v splošni zavesti ostalo malo ali nič. Številna imena in naslovi, s katerimi se srečujemo v knjigi, so na Slovenskem praktično neznani, pa najsi gre za učenjake in literate iz današnjih slovenskih dežel ali za njihove kolege iz tujine. Naslov knjige dobro povzema njen vsebinski razpon. Ker menim, da ni smiselno kataloško naštevati vseh v njej zbranih razprav, naj mi bo dovoljeno, da se zgolj nekoliko pomudim ob bistvenih poudarkih iz izbora.

V njegovem osrčju so znova humanisti in humanizem. Prispevek o (novo odkriti) elegiji Bazinija iz Parme posega že v humanistično ustvarjalnost 15. stoletja. Vendar je rdeča nit knjige drugje, in sicer v iz-

redno zapletenem vprašanju razmerja med (renesančnim) humanizmom in reformacijo. To nikakor ni naključje, saj je veliko humanistov s slovenskega ozemlja v pozabo zdrsnilo prav zato, ker mnogi literarni zgodovinarji niso zmogli ali hoteli videti povezav med njihovimi prizadevanji in vznikom ter prvo eksplozijo slovenske slovstvene tvornosti s Trubarjem in njegovimi tovariši. V širokih krogih je celo obveljala (krivična in v Simonitijevih spisih večkrat evocirana) Kidričeva ocena, da so bili iz slovenskih dežel izvirajoči humanisti svojim domačim krajem zgolj »zunanji okras«, na nastanek slovenske književnosti v obdobju protestantizma pa naj ne bi imeli nikakršnega opaznega vpliva. Drugačni glasovi, kot je bil denimo Slodnjakov, niso naleteli na odmev. Upati je, da bo knjižna izdaja Simonitijevih dognanj o tem vprašanju, ki so deloma nastala že pred desetletji, vendarle prebudila zanimanje za ponovno ovrednotenje vsaj količinsko ne tako zanemarljivega opusa predreformacijskih piscev iz slovenskih dežel. Splošnim premislekom o teh problemih sta posvečena denimo članek o kulturnozgodovinskem pomenu humanizma pri Slovencih in prispevek »K vprašanju razmerja med humanizmom in reformacijo,« ki že z naslovom nakazuje jedrno dilemo. Le-ta je bila še kako pereča tudi v širšem evropskem prostoru, kot nakazuje recimo ena osrednjih razprav v izboru, ponatis Simonitijevega uvoda h kritični izdaji *Odgovora proti Apologiji Filipa Melancthona* avguština in Lutrovega učitelja in prijatelja Bartolomeja Arnoldija iz Usingena (avtor knjige je domnevno izgubljeni spis odkril v Narodni in

univerzitetni knjižnici v Ljubljani). Slednji je bil kot še mnogo njegovih humanističnih kolegov goreč zagovornik prenove Cerkve in je pozdravil nastop svojega učenca, vendar se je pozneje od njegovega početja distanciral. Podoben odnos do reformacije je imel na Slovenskem rojeni in precej časa tudi delujoči humanist, arhitekt in antikvar Avguštín Tyfernus, ki mu je ravno tako posvečen eden izmed prispevkov v knjigi. V sklop raziskovanja zvez med humanizmom in reformacijo bi lahko slednjič prišteli še krajša zapisa o Budinovem rokopisu Aristofana in o Glareanovem prevodu *Iliade*, čeravno slednja z eno nogo že stojita v drugem glavnem razdelku, pod katerega streho so se znašle takšne in drugačne stare knjige.

Drugo pomembno vprašanje, navzoče v kar nekaj besedilih, se tiče etnične zavesti slovenskih humanistov in (predvsem) protestantov s Slovenskega. Ob prispevku s podobnim naslovom velja v to vrsto uvrstiti vsaj še – za knjižno izdajo znatno dopolnjeni – tekst o Dekretu ali pričevanju Aleksandra Velikega o Slovanih, katerega odmev je moč najti v znamenitem Bohoričevem predgovoru k njegovi prvi slovenski slovnici, pa tudi sicer razmišljanje o tem, kako so o svojem izvoru sodili v razpravah omenjani pisci in učenjaki, vedno znova pride na površje. Na tem mestu Simoniti znova opozori, da je humanizem s svojim poudarjanjem človekove individualnosti pripravil pot ustreznemu ovrednotenju individualnosti posameznih skupnosti in v mnogočem omogočil precej daljnosežne izjave kakega Trubarja o »ljubih Slovencih«. Posebej zanimiva je avtorjeva posrečena analiza

premisleka o vlogi ljudskih jezikov pri Eneju Silviju Piccolominiu in njegove klasifikacije slovanskih ljudstev. Sočasno moram pohvaliti njegovo zelo umestno previdnost pri rabi etničnih oznak, glede katerih v preteklosti ni bilo tolikšne zadržanosti (in je ni niti v splošni zavesti), kot bi bila nedvomno potrebna. *Med humanisti in starimi knjigami* daje vedno, kadar na to nanese beseda, jasno vedeti, da etnične zavesti ljudi 16. stoletja nikakor ne kaže preprosto prelivati v etnično zavest 19. ali 20. stoletja. Kar v času, ko zaradi togega vztrajanja pri neupravičenih zgodovinskih mitih sodobne evropske države ostajajo pred vrati mednarodnih organizacij in na robu obstoja, ni nepomembno. V obnebjeh ukvarjanja s protestantizmom sodita še zanimiva prispevka o jezuitski disputaciji v Gradcu leta 1575, ki je imela kar nekaj nadaljevanj, v njih pa je pomembno vlogo odigral Trubarjev sin Primož, in o začetkih tiskarstva na Štajerskem. Seveda so protestanti pomembno sooblikovali tudi novolatinsko književnost v drugi polovici 16. stoletja v slovenskih deželah, o kateri je govor v posebnem članku. Ravno tu se lahko bralec sreča s precej imeni, za katera sicer zlepa ne more slišati.

Kot rečeno, je drugi, po obsegu nekoliko manj obsežni del knjige posvečen starim knjigam. Ključno mesto v njem zajemata besedili o slovenski in hrvaški protestantiki v Vatikanski knjižnici in zlasti o gornjegrajski knjižnici ljubljanskih škofov s privlačno napisanim prikazom zgodovine njenega nastajanja in usode nekaterih knjig iz nje.

Posebno omembo si nedvomno zasluži članek »Avtonomija univerze

skozi čas,« ponatisnjen iz Delove *Sobotne priloge* izpred skoraj natanko dvajsetih let. Povedati moram, da ponuja tekst bistveno več, kot obeta naslov, saj gre v njem za briljanten zgoščen prikaz zgodovine evropske univerze, ob katerem bralec ne spoznava zgolj njenih skozi čas precej zabrisanih korenin, marveč se zave tudi na trenutke dramatičnih razlik med ustrojem pionirskih univerz na naši celini in njihovih sedanjih naslednic. Po mojem mnenju gre pri »Avtonomiji« za tisti del knjige, ki bo nagovoril najširše občinstvo. V zadnjem prispevku v izboru Simoniti odstre še nekaj tančic z vrat svoje prevajalske delavnice, ko razmišlja o prevajanju srednjeveških pesniških besedil in z bralecem podeli prenekateri duhovit prevajalski prijem, kakršne smo lahko občudovali v njegovem *Srednjeveškem cvetniku* (pa seveda tudi v njegovih starejših, danes že legendarnih prevodih).

Prav klen jezikovni izraz je tista poteza celotnega devetinpetdesetega zvezka Matičinih Razprav, ki ostane ob branju najbolj v spominu. Ko se temu pridružijo še že evocirano odpiranje vznemirljivih (in v letošnjem jubilejnem letu izredno aktualnih) vprašanj o kulturnih tokovih v slovenskih deželah pred in med rojevanjem slovstva v slovenščini, opozarjanje na domala neznane pojave in like kulturnega snovanja na naših tleh in pripovedi o pogosto fantastični usodi starih knjig, je jasno, da je izbor Simonitijevih člankov ena osrednjih knjižnih novosti lanskega leta.

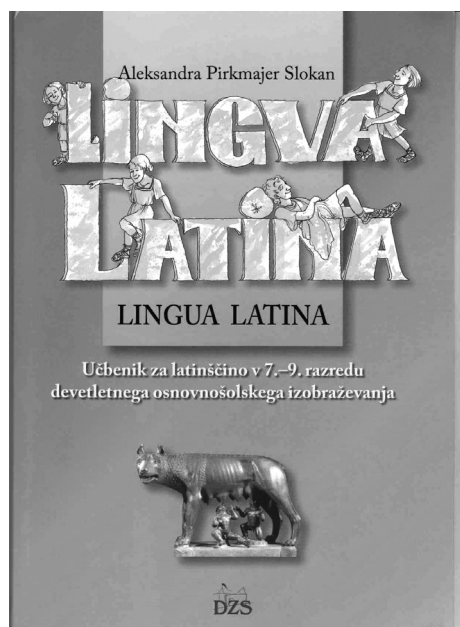
Za koncu bi rad zapisal le še, da sem se ob prenekateri strani knjige ali ob prenekaterem znanem izrazu v njej, najbolj pa ob članku o usodi

rokopisa Aristofanove komedije *Plutos*, v mislih preselil v svoja ne tako davna študentska leta, ko sem tudi sam mogel prisluhniti živahnim in vedno duhovitim razlagam profesorja Simonitija o teh in o še mnogih

drugih vprašanjih. Vesel sem, da je velik del te iskrivosti zdaj na voljo širši slovenski kulturni srenji.

Aleš Maver

Aleksandra Pirkmajer Slokan. *Lingua Latina: učbenik za latinščino v 7.–9. razredu devetletnega osnovnošolskega izobraževanja*. 3 zvezki. Ljubljana: DZS, 2007. [102; 86; 87 str.; priloge 32 str.]

Začnimo pričujočo recenzijo z nekaj podatki iz ozadja, ki njen predmet pomembno kontekstualizirajo. Pouk latinščine se je v programu devetletne osnovne šole ohranil kljub svoji pregovorni zahtevnosti in veliki konkurenci 'sodobnejših' predmetov, katerih namen je v večini primerov učence bolj kot ne razbremeniti. Še več, iz nekoč fakultativnega predme-

ta je latinščina v devetletki postala izbirni predmet in tako pridobila enakopraven položaj z vsemi ostalimi predmeti v tej skupini. To ji kljub prizadevanjem ni uspelo vse od leta 1958, ko je bila uzakonjena osemletna osnovna šola, v okviru katere ni bilo več predvideno redno poučevanje latinščine. Na prvi pogled bi tako lahko govorili o oživljenem zanimanju za pouk klasičnih jezikov, ki že na sistemski ravni prepoznava njihov vzgojno-izobraževalni pomen in jim vrača mesto, ki so ga nekoč že imeli. A dejanske razmere so daleč od prikazanih, saj so se zaradi zmanjšane števila ur (od 280 na 210) občutno spremenili učni standardi, pa tudi vzbujanje zanimanja za latinščino je danes še vedno v precejšnji meri v rokah njenih učiteljev, ki vztrajajo in kljub številnim organizacijskim in kadrovskim preprekam latinščino na osnovnih šolah poučujejo v obeh oblikah – kot izbirni in fakultativni predmet. Zato naj ne presenetijo podatki, da se je v šolskem letu 2002/03 v Sloveniji na osnovnih šolah latinščine učilo skupaj 715 učencev, v šolskem letu 2003/04 je bilo takih učencev 570, v šolskem letu 2004/05 pa 465 učencev, od tega večina v Ljubljani (in 2 šoli v Mariboru, 2 v Murski Soboti in 1 v Gornji Radgoni). V šolskem letu 2005/2006 se je latinščina poučevala le še na devetih šolah v Ljubljani, kjer